Verlenging bodemprogramma Haarlem 2010-2014 met 1 jaar

1. Inleiding
De gemeente Haarlem maakt elke vijf jaar een nieuw bodemprogramma, omdat het rijk voor vijf jaar budget beschikbaar stelt voor bodemonderzoek, sanering en nazorg. In het bodemprogramma worden locaties en projecten benoemd die te maken hebben met bodemverontreiniging en het beheer van de bodem. Het bodemprogramma geeft een onderbouwing voor de besteding van het geld dat beschikbaar is voor bodem.
In 2015 wijkt het rijk eenmalig af van deze methode en wordt voor één jaar geld beschikbaar gesteld via de DUB (Decentrale Uitkering Bodem). Het rijk stelt in 2015 (indicatief) 780.000 euro beschikbaar. In de septembercirculaire 2014 is bovendien opgenomen dat de gemeente Haarlem in 2014 via de DUB incidenteel € 4,094 miljoen ten behoeve van het knelpunt Joh. Enschede ontvangt. Dit geld is bestemd voor de sanering en nazorg van de verontreiniging van het diepe grondwater Klokhuisplein e.o. tot 2030.

Bij vaststellen van het bodemprogramma 2010-2014 is een reserve ingesteld (071012 Reserve bodemprogramma 2010-2014). Aan deze reserve is in 2013 ook het resterende Wbb-geld toegevoegd en wordt het in de septembercirculaire toegezegde geld (€ 4,094 miljoen) voor de sanering en nazorg van de verontreiniging diep grondwater Klokhuisplein e.o. toegevoegd.

Niet alle projecten zijn in deze periode geheel tot uitvoering gekomen. Dat heeft te maken met vertraging in de planontwikkeling van stedelijke projecten of het afblazen van projecten in verband met de kredietcrisis. Voor sommige projecten zijn andere projecten uitgevoerd. In de reserve is voor langlopende projecten nog bodemgeld beschikbaar.

Voor het monitoren van het Rookmakerterrein is in het verleden een reservering gemaakt (voorziening 081003 Monitoring Rookmakerterrein) om de nazorg in de toekomst uit te kunnen voeren. Momenteel is er nog voldoende saldo beschikbaar.

2. Voorwaarden voor besteding
Op basis van artikel 48 van de Wet Bodembescherming is de gemeente verplicht onderzoeken, sanering en nazorg uit te voeren van gevallen van ernstige bodemverontreiniging, voor zover die niet door andere partijen kunnen worden uitgevoerd. Voor deze gevallen stelt het ministerie geld beschikbaar via de DUB.
De financiering is geregeld in artikel 9 van het convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties (ondertekend door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in 2009). Uit artikel 9.4 van het convenant blijkt dat als Haarlem in de volgende periode extra bodemsaneringsgeld nodig heeft, zij moet kunnen aantonen dat het bodembudget daadwerkelijk is aangewend voor bodemsanering conform het convenant en verplichtingen uit het verleden. Aangezien Haarlem heeft kunnen aantonen dat in het verleden de gelden goed besteed zijn, is in de september-circulaire 2014 extra geld toegekend voor de sanering en nazorg van Klokhuisplein e.o..
Verder heeft ervaring uit het verleden aangetoond dat het Ministerie toegekend geld kan terugvorderen als het niet conform de uitgangspunten die voor de toekenning gelden is besteed (artikel 76 Wbb e.v.).
In de briefwisseling tussen Haarlem en het rijk zijn voor de toekenning van het geld voor Klokhuisplein e.o. onder andere de volgende voorwaarden gesteld:

- Voortzetting van het kostenverhaal voor de omliggende terreindelen in cassatie, als dit leidt tot een bijdrage van de veroorzaker, vloeit dit geld terug naar het ministerie;
- Bestemd voor sanering en nazorg diepe grondwater tot 2030;

Een deel van het nu gestorte geld is voorgeschoten uit andere bodem(saneringsprojecten en kan nu weer worden ingezet voor deze projecten.

3. Verdeelsleutel en gemeentelijke bijdrage
Het is afspraak dat de gemeente zelf bijdraagt aan de saneringen die zij uitvoert en die worden gefinancierd met Rijksmiddelen. Voor deze gemeentelijke bijdrage voor bodemsanering wordt elk jaar een bedrag van € 94.437,- gereserveerd in de begroting. Dit bedrag maakt onderdeel uit van het bodemprogramma.

Aan de hand van de kenmerken van de diverse projecten, zijn 4 categorieën onderscheiden, waarbij het aandeel van de bijdrage uit het Bodemprogramma verschilt. Het betreft een Haarlemse benadering van de financieringssystematiek waarbij een sober en doelmatige sanering het uitgangspunt is.

De volgende categorieën, waarbij tevens sprake is van een prioriteitsvolgorde, worden onderscheiden:
1) projecten waar sprake is van risico's (voor mens, verspreiding of ecologie), waar geen samenloop is met (stedelijke) ontwikkelingen en waar geen veroorzaker kan worden aangesproken. Deze projecten worden volledig uit het Bodemprogramma gefinancierd.
2) projecten waar sprake is van co-financiering of bedrijfsverontreinigingen waar de huidige eigenaar geen betrokkenheid valt te verwijten bij het ontstaan van de verontreiniging. Voor deze projecten geldt dat 30% met een bijdrage uit het project[1] wordt gefinancierd en 70% uit het bodemprogramma
3) projecten waar sprake is van exploitatie, waar werk met werk gemaakt kan worden. Hiervoor geldt 50% bijdrage uit het project en maximaal 50% uit het Bodemprogramma, waarbij na afloop moet worden aangetoond dat het geld ook daadwerkelijk voor bodemsanering is uitgegeven.
4) projecten waar sprake is van aankoop zonder rekening te houden met verontreinigingen. De bijdrage is in dit geval een stimulering van de ontwikkeling in ernstig verontreinigd gebied. Een hogere bijdrage kan niet worden verleend in verband met risico's van terugvordering van ongeoorloofde overheidssteun. Voor deze projecten geldt een maximale bijdrage uit het bodemprogramma van 25% van de vooraf geraamde saneringskosten. Na afloop van de sanering, voordat tot uitkering wordt overgegaan, moet worden aangetoond dat het geld ook daadwerkelijk aan bodemsaneringskosten is besteed.

4. Stand van zaken bodemsaneringsoperatie
In de onderstaande tabel is de stand van zaken weergegeven van de uitgevoerde saneringen vanaf 2005. In de oude systematiek (tot 2010) werd gekeken naar het behalen van Bodem Prestatie Eenheden (BPE's) [2] om aan te tonen dat het bodemsaneringsgeld goed werd besteed. Haarlem heeft tot 1 januari 2015 de tijd om de benodigde 4,6 miljoen BPE's te realiseren. Met de voltooiing van de sanering van het Reinaldapark worden in 2014 alle BPE's ruim gehaald en worden in de SISA verantwoord richting het Rijk.

[1] Het gaat hierbij om een bijdrage vanuit de locatie, het project, de grondexploitatie of een bijdrage van het bedrijf .

Gesaneerd	Gerealiseerd 2005-2009	Gerealiseerd 2010-2015 (benadering)	Totaal gerealiseerd
Volume grondwater	737.241	316.987	1.054.228 m^3
Oppervlak	641.358	359.449	1.000.807 m^2
Volume grond	99.041	613.254	712.295 m^3
BPE's[2]	2.700.931	2.326.006	5.026.937

5. Projecten bodemprogramma 2010-2015

In het bodemprogramma zijn verschillende soorten projecten opgenomen. Hierbij zijn projecten die autonoom door het bureau bodem worden uitgevoerd, zoals nazorgprojecten, onderzoeken van spoedlocaties, convenantprojecten en saneringen die afhankelijk zijn van planontwikkeling.

Nazorgprojecten zijn projecten waarbij in het verleden een sanering is uitgevoerd en waar na de sanering een (rest)verontreiniging is achtergebleven. De nazorgmaatregelen beheersen de achtergebleven verontreinigingen en controleren of de verontreiniging zich niet ongewenst verder verspreid. De gemeente Haarlem is verantwoordelijk voor deze nazorg omdat zij in het verleden de sanering heeft uitgevoerd of omdat de sanering is afgekocht, zoals bij het Rookmakerterrein. In dit laatste geval zijn de kosten gekapitaliseerd en is een reservering opgenomen. Aangezien dit projecten zijn die uitgevoerd moeten worden, en het opdrachtgeverschap bij het bureau bodem ligt, zijn de uitgaven en de planning voor deze projecten redelijk zeker.

Een andere categorie zijn de *projecten die voortvloeien uit het convenant bodem*[3]. Projecten die in deze categorie horen zijn de onderzoeken van spoedlocaties, deelprojecten op het gebied van warmte-koudeopslag en het beheer van de ondergrond, kwaliteitszorg, en het geld dat wordt uitgekeerd ten behoeve van de apparaatskosten en beleidsontwikkeling. Een voorbeeld van een saneringsproject uit de categorie spoedlocaties is het project Nassaulaan.

In de DUB is ook geld toegekend voor *oude afspraken en knelpunten*. Dit zijn Klokhuisplein e.o. (Klokhuisplein Noord en diep grondwater) en het EBH/GEB terrein (diep grondwater). Voor Klokhuisplein e.o. geldt de verplichting om de cassatie voort te zetten.

Voor de *projecten die samenhangen met planontwikkeling* geldt dat de uitvoering afhankelijk is van ontwikkelingen en inzet van derden. In deze categorie vindt vaker verschuiving plaats: soms komt de planvorming helemaal stil te liggen, terwijl een ander project door bodemverontreiniging moeite heeft om de financiën rond te krijgen. Dan kan door verschuiving in het bodemprogramma zo'n project worden vlotgetrokken. Hierbij is dan wel de eerder genoemde verdeelsleutel van toepassing en is meestal sprake van een maximale bijdrage.

---

[2] Bodem Prestatie Eenheden. BPE's zijn een maat voor de gesaneerde hoeveelheden grond en grondwater en daarmee een toetsingsmiddel voor de prestaties van de overheden. Definitie: BPE=gesaneerd oppervlak in m^2 + 3x gesaneerd volume in m^3 + 0,4 x gesaneerd volume grondwater in m^3.

[3] Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties, 10 juli 2009, ondertekend door VROM, LNV, V&W, IPO, VNG en UvW.

6. Prioritering op basis van beschikbare middelen
Na inventarisatie van de projecten en raming van de kosten is het programma passend gemaakt op het beschikbare budget. Dat betekent dat er voor een paar projecten vooralsnog geen bijdrage beschikbaar is.
Bij het bepalen van de volgorde/prioritering is gekeken naar het volgende
- toegekende apparaatskosten (dekking uren*tarief)
- in uitvoering zijnde projecten en spoedlocaties
- locaties en projecten die onder de convenant-afspraken vallen
- locaties waar de gemeente gebaat is bij sanering
- overige locaties

Bij het opstellen van het programma zijn de projecten waar sprake is van nazorg, die een beschikking hebben waaruit blijkt dat spoedige sanering noodzakelijk is of die onderdeel uitmaken van het project spoedlocaties als eerste opgenomen.
Vervolgens is gekeken naar locaties waar ontwikkelingen gaan plaatsvinden en waar toezeggingen zijn gedaan voor een bijdrage in de sanering.
Tot slot zijn de overige projecten opgenomen. Blijkt dit geld niet meer beschikbaar te zijn, dan moet op basis van risico's worden bepaald of en zo ja wanneer sanering noodzakelijk is. Is sanering noodzakelijk, dan kan zo'n project bijvoorbeeld in de plaats komen van een vertraagd project. Voor de volledigheid zijn deze projecten in het bodemprogramma opgenomen.

Bodemsaneringsprojecten zijn lastig planbaar. Vaak is er samenhang met planontwikkeling of stedelijke ontwikkelingen waar om de een of andere reden vertraging plaatsvindt. Soms is het aanvragen van vergunningen ingewikkelder en tijdrovender dan verwacht. Of de uiteindelijke sanering duurt door onvoorziene omstandigheden (zoals verontreinigingssituatie, funderingen, omliggende bebouwing) langer dan gepland. Daarom is het noodzakelijk om het budget gereserveerd te houden, omdat het geld wel nodig is, maar de meeste saneringen niet binnen een jaar zijn af te ronden. Voor sommige saneringen is meer geld nodig dan in een jaar beschikbaar komt, ook daarom is de mogelijkheid om budget op te sparen een vereiste.

In het programma is voor ontwikkelingsprojecten de maximale bijdrage vanuit het bodemprogramma opgenomen, berekend vanuit het geschatte saneringsbedrag. Als de sanering onverhoopt goedkoper uitvalt, kan het geld worden ingezet voor andere projecten. Hiervoor zal eerst toestemming aan B&W door middel van een collegebesluit worden gevraagd.

Als nazorgprojecten of projecten die om reden van risico's worden uitgevoerd duurder uitvallen dan geraamd, zal dat binnen het bodemprogramma moeten worden opgelost. Een voorbeeld van zo'n project is de Nassaulaan e.o. In het programma is daarom voldoende flexibiliteit noodzakelijk.
Kleine verschuivingen (het ene project valt wat goedkoper uit, het andere wat duurder) worden door de verantwoordelijke afdeling behandeld.

In de bijlagen worden de projecten die deel uitmaken van het Bodemprogramma 2010-2015 benoemd, met een globale raming van de kosten.
Bijlage 1: Actualisatie Bodemprogramma aangevuld met verlenging
Bijlage 2: Bodemprogramma gemeente Haarlem 2010-2014, oorspronkelijk overzicht met stand van zaken
Bijlage 3: Geplande projecten 2015